

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 22 februari 1944 kl. 3 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels biträdande kamreraren hos Kristianstads läns hushållningssällskap K. G. Roos' pensionsrätt, dels förbättrad pension åt avlidne läraren vid textilinstitutet i Borås G. V. Berntsons efterlevande, dels ock tjänstårsberäkning i pensionshänseende för vissa barnmorskor m. fl.

I en den 8 januari 1944 dagtecknad proposition nr 46, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, framlagt förslag angående *dels* biträdande kamreraren hos Kristianstads läns hushållningssällskap K. G. Roos' pensionsrätt, *dels* förbättrad pension åt avlidne läraren vid textilinstitutet i Borås G. V. Berntsons efterlevande, *dels ock* tjänstårsberäkning i pensionshänseende för vissa barnmorskor m. fl.

I fråga om motiveringen för de framlagda förslagen får utskottet, i den mån ej redogörelse härför lämnas i det följande, hänvisa till propositionen.

1:o.

Biträdande kamreraren hos Kristianstads läns hushållningssällskap Karl Gustaf Roos. Under punkten 1 av förevarande proposition föreslår Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att vid tillämpning av reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för statens pensionsanstalt å biträdande kamreraren hos Kristianstads läns hushållningssällskap Karl Gustaf Roos må så anses som om han jämväl under tiden från och med den 1 oktober 1935 till och med den 30 september 1940 varit innehavare av ifrågavarande befattning; dock att Roos ej må åtnjuta tjänstepension för tiden 1 oktober 1940—31 december 1942 samt att vid den sålunda medgivna tillämpningen skall iakttagas den Roos genom Kungl. Maj:ts beslut den 17 december 1943 ålagda återbetalningsskyldigheten.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,
att Roos är född den 16 mars 1891 och således 52 år gammal;
att han innehaft anställning såsom biträdande kamrerare hos Kristianstads läns hushållningssällskap från och med den 1 januari 1918 till och med den

30 november 1933, då han efter vederbörlig uppsägning erhållit avsked från befattningen;

att Roos av hushållningssällskapet medgivits återinträda i nämnda befattning från och med den 1 oktober 1935 med en månadslön av 200 kronor;

att Roos, som från och med den 1 januari 1936 åtnjutit oavbruten tjänstledighet på grund av sinnessjukdom, anhållit om avsked med pension från befattningen från och med den 1 oktober 1940;

samt att Roos enligt ett av medicinalstyrelsen avgivet utlåtande är på grund av sinnessjukdom för framtiden oförmögen att sköta sin tjänst.

Beträffande avlönings- och pensionsförhållandena för befattningen såsom biträdande kamrerare hos Kristianstads läns hushållningssällskap inhämtas av handlingarna följande. Befattningen blev efter av lantbruksstyrelsen godkänd reglering jämlikt § 5 reglementet för statens pensionsanstalt enligt beslut av anstalten den 13 april 1923 förenad med pensionsrätt för innehavaren från och med den 1 januari 1923. Enligt regleringsbestämmelserna skulle för befattningen gälla, bland annat, att minimiavlöningen skulle utgöra grundlön 3 000 kronor jämte tre ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor, att, då befattningen skulle tillsättas, densamma skulle senast tre månader efter föregående befattningshavares avgång kungöras till ansökan ledig samt att befattningshavaren skulle anställas på viss tid — för minst tre år i sänder — eller tillsvidare med ömsesidig rätt till uppsägning med en uppsägningstid av minst sex månader. Med stöd av § 70 mom. 3 reglementet för pensionsanstalten, sådant momentet lydte enligt kungörelsen nr 380/1920, har pensionsanstalten bestämt tjänstepensionsunderlaget för befattningen till 3 000 kronor, motsvarande $\frac{2}{3}$ av den vid befattningens reglering fastställda minimislutlönen, 4 500 kronor.

Statens pensionsanstalt har anført:

Trots det anmärkningsvärda sätt, varpå hushållningssällskapet förfarit i fråga om Roos' återanställning och i övrigt vid handläggning av ärendet om pension åt honom, vill pensionsanstalten för sin del icke motsätta sig att framställning i ärendet göres till riksdagen. Anstalten anser nämligen ömmande omständigheter föreligga i förevarande fall och detta ej endast i betraktande av de bekymmersamma ekonomiska förhållanden, vari Roos och hans familj enligt besvärsskrivelsen befinna sig, utan framför allt med hänsyn till att Roos att döma av i ärendet avgivet läkarutlåtande synes hava lidit av sinnessjukdom redan vid den uppsägning, som medförde hans avgång den 30 november 1933 och därför kan antagas hava saknat möjlighet att rätt bedöma konsekvenserna av den av honom intagna ställning i lönefrågan, vilken föranledde uppsägningen. En eventuell framställning till riksdagen synes förslagsvis böra avse att utverka riksdagens medgivande till att Roos vid tillämpning av reglementet för statens pensionsanstalt må anses under tiden från den 1 oktober 1935, då han återanställdes, till den 1 oktober 1940, till vilken dag han uppsagt sin tjänst, hava varit innehavare av den med pensionsrätt i pensionsanstalten förenade befattningen såsom biträdande kamrer hos Kristianstads läns hushållningssällskap, dock att Roos ej må åtnjuta tjänstepension för tiden den 1 oktober 1940—31 december 1942.

Genom beslut den 17 december 1943 har *Kungl. Maj:t* medgivit, att till Roos finge, räknat från och med den 1 oktober 1943, från sjunde huvudtitelns reser-

vationsanslag till extra utgifter utbetalas understöd till ett belopp av 300 kronor vid varje månads utgång, intill dess frågan om beredande av pension åt honom blivit slutligt prövad. Enligt beslutet skulle det åligga Roos att, i den mån pension kunde bli honom tillerkänd jämväl för tid, varunder han uppburit det sålunda medgivna understödet, till nämnda anslag återbetala för samma tid uppburna understödsmedel.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Utskottet.

På grund härav hemställer utskottet,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

2:o.

Läraren i väveriteknik vid textilinstitutet i Borås Gustaf Vilhelm Berntsons efterlevande. Under punkten 2 av förevarande proposition föreslår Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att läraren vid textilinstitutet i Borås Gustaf Vilhelm Berntsons efterlevande må komma i åtnjutande av pensionsförbättring enligt i propositionen angivna grunder.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Berntson var född den 27 september 1885 och avled den 9 maj 1942; att han sedan 1913 till sin död varit anställd såsom lärare i väveriteknik vid vävskolan i Borås (textilinstitutet);

att de ordinarie lärarna vid textilinstitutet genom beslut av 1939 års riksdag (prop. nr 196; bankoutsk. utl. nr 35; riksd. skr. nr 203) erhållit möjlighet att vinna delaktighet i statens pensionsanstalt;

att statens pensionsanstalt efter av skolöverstyrelsen godkänd reglering och på av huvudmannen den 19 april 1940 gjord framställning genom beslut den 18 oktober 1940 beviljat pensionsrätt för, bland andra, den av Berntson innehavda befattningen, räknat från och med den 1 april 1940;

att Berntson vid sin död efterlämnade änkan Hulda Maria (Maja) Berntson, född Johansson, vilken är född den 17 september 1891, samt en son, född den 21 juli 1921, och en dotter, född den 27 augusti 1923;

att statens pensionsanstalt genom beslut den 19 juni 1942 tillförsäkrat Berntsons efterlevande en årlig familjepension, vilken bestämts efter ett försäkringstekniskt beräknat pensionsunderlag av 533 kronor;

samt att änkefru Berntson ej åtnjuter annan inkomst än den från pensionsanstalten utgående pensionen.

I samband med införandet under kap. IV i reglementet för statens pensionsanstalt den 31 december 1919 (nr 878) av bestämmelser om pensionsrätt för ifrågavarande lärarpersonal meddelades i mom. 20 av övergångsstad-

gandena till nämnda kapitel bestämmelser om nedsättning i vissa fall av den i § 9 mom. 1 reglementet föreskrivna engångsavgiften för retroaktiv tillämpning enligt § 6. Enligt bestämmelserna skulle, om lärarbefattning efter reglering enligt § 5 före den 1 januari 1940 anmäldes för beredande av pensionsrätt åt innehavaren, engångsavgift ej utgå med högre belopp än det, för vilket huvudmannen enligt § 9 mom. 2 finge uttaga ersättning genom löneavdrag av befattningshavaren.

I skrivelse den 15 juli 1943 anförde *styrelsen för textilinstitutet i Borås*, att, när de ordinarie lärarbefattningarna vid skolan anmäls för beredande av pensionsrätt åt innehavarna först i april 1940, institutet av ekonomiska skäl icke ansett sig kunna hemställa hos pensionsanstalten om retroaktiv giltighet av anstaltens reglemente. Anledningen till att anmälan icke skett före den 1 januari 1940 måste väsentligen tillskrivas den omständigheten, att institutets föreståndare, som dåmera åtnjöte tjänstledighet för sjukdom, vid tiden för pensionsrättens ordnande till följd av försvagad hälsa icke kunnat på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina åligganden och förbisett att i rätt tid göra ifrågavarande anmälan. Styrelsen hemställde fördenskull, att giltighetstiden för övergångsstadgandet till kap. IV pensionsanstaltens reglemente måtte utsträckas till den 1 maj 1940. Genom beslut den 10 december 1943 fann *Kungl. Maj:t* gott medgiva, att utan hinder av bestämmelserna i förenämnda övergångsstadgande däri avsedd nedsättning av engångsavgift finge ske under förutsättning att i bestämmelserna omfördäld befattning blivit anmäld för beredande av pensionsrätt åt innehavaren före den 1 maj 1940.

I förenämnda skrivelse har styrelsen för textilinstitutet jämväl till behandling upptagit frågan om förbättring av de Berntsons efterlevande tillkommande familjepensionsförmånerna, vilka till följd av att föreskriven anmälan icke gjorts i rätt tid blivit bestämda efter ett försäkringstekniskt beräknat pensionsunderlag å 533 kronor, under det att familjepensionsunderlaget för Berntsons tjänst eljest skulle utgjort 988 kronor 80 öre. Styrelsen har gjort framställning i syfte att Berntsons efterlevande måtte komma i åtnjutande av familjepension enligt de grunder, som skulle hava gällt, därest anmälan blivit gjord i rätt tid.

Föredragande statsrådet har anförst bland annat följande:

Försummelsen att i rätt tid göra anmälan om pensionsrätt i statens pensionsanstalt för de ordinarie lärarna vid ifrågavarande läroanstalt har medfört vissa olägenheter för dem, vilka olägenheter genom *Kungl. Maj:ts* nyiligen meddelade beslut om utsträckning av tiden för anmälan undanröjts såvitt angår de i tjänst varande lärarna. Av enahanda skäl som föränlett nämnda beslut synes rimligt att även sätta Berntsons efterlevande i samma ställning i pensionshänseende, som om anmälan blivit gjord i rätt tid.

Utgångspunkten för pensionsförbättringen synes böra vara, att de efterlevande i möjligaste mån försättas i samma läge som om anmälan enligt övergångsstadgandena till kap. IV pensionsanstaltens reglemente blivit gjord i rätt tid. Därest så skett, kan man räkna med att Berntson skulle hava haft

att erlägga engångsavgifter för tjänstepension med 4 643 kronor och för familjepension med 1 758 kronor.

Om man utgår från att dessa avgifter på vanligt sätt skulle hava uttagits av huvudmannen genom löneavdrag, skulle Berntson intill sin död hava erlagt 1 621 kronor 92 öre. Därvid ha löneavdragen beräknats på grundval av fyra procent ränta och med hänsynstagande till den risk huvudmannen står på grund av eventuellt inträffande dödsfall i enlighet med pensionsanstaltens vanliga beräkningsgrunder. Nämda belopp understiger något den engångsavgift för familjepension, som Berntson skulle haft att erlägga. Det synes böra medgivas, att Berntsons efterlevande må, under förutsättning att de inbetala den på familjepensionen belöpande engångsavgift för retroaktiv tjänstårsberäkning, som skulle hava erlagts vid Berntsons inräde i pensionsanstalten, därest ifrågavarande anmälan blivit gjord i rätt tid, komma i åtnjutande av härav betingad förbättring i pensionsförmånerna. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan riksdagen fattat sitt beslut i ärendet, utfärda erforderliga föreskrifter.

Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förevarande förslag, hemställer,

Utskottet.

att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning må vinna riksdagens bifall.

3:o.

Tjänstårsberäkning i pensionshänseende för vissa barnmorskor m. fl.
Kungl. Maj:t hemställer under punkten 3 av förevarande proposition, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen förordade grunder, utfärda bestämmelser i fråga om rätt till tjänstårsberäkning i pensionshänseende för tid för viss anställning såsom vikarie å distrikts- eller reservbarnmorsketjänst.

Före den 1 januari 1944, från vilken tidpunkt reservbarnmorskeinstitutionen indragits, omfattade den i statens pensionsanstalt anordnade pensioneringen av barnmorskor såväl distrikts- som reservbarnmorskor. Bestämmelser härom funnos intagna i kap. VI reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för pensionsanstalten. Därvid gällde, bland annat, att distriktsbarnmorskorna samt reservbarnmorskor, som antagits efter 1937 års utgång, voro obligatoriskt anslutna till pensionsanstalten. Vikariat å dylik befattning medförde icke pensionsrätt i anstalten.

För att underlätta genomförandet av 1937 års omorganisation av barnmorskeväsendet vidtogos vissa inskränkningar beträffande tillsättningen av barnmorsketjänster. Närmare bestämmelser härom utfärdades i kungörelsen den 24 september 1937 (nr 803), vilken trädde i kraft den 1 januari 1938. Enligt kungörelsen skulle vid uppkommande ledighet å distriktsbarnmorsketjänst verkställas utredning av frågan, huruvida tjänsten kunde antagas komma att beröras av pågående omreglering av rikets indelning i barnmorskedistrikt. Därest så vore fallet, skulle tjänsten tillsvidare uppehållas med

vikarie. Vidare stadgades, att vikarie skulle tillsättas på sätt för ordinarie innehavare av distriktsbarnmorsketjänst vore stadgat och äga att i samma ordning som ordinarie innehavare åtnjuta samtliga med tjänsten förenade förmåner, dock med skyldighet att å kontanta avlöningen vidkännas avdrag med belopp motsvarande de pensionsavgifter, som det ålåge ordinarie distriktsbarnmorska att erlägga. Enligt uttrycklig bestämmelse medförde vikariatet icke pensionsrätt. I kungörelsen stadgades ytterligare, att ledig reservbarnmorsketjänst skulle uppehållas med vikarie, varvid föreskrifterna rörande vikarie å distriktsbarnmorsketjänst skulle äga motsvarande tillämpning. Utan hinder av nämnda stadgande finge dock reservbarnmorska, som antagits före den 1 januari 1937, då tiden för hennes anställning utlöpste, i enlighet med gällande bestämmelser förordnas att fortfarande innehava tjänsten.

Föredragande statsrådet har anfört:

Av handlingarna i ärendet framgår, att ett antal barnmorskor kommit i ett i pensionshänseende ogynnsamt läge till följd av de från och med år 1938 gällande inskränkningarna i fråga om återbesättandet av vissa barnmorsketjänster. Denna konsekvens synes knappast skälig, särskilt i betraktande av svårigheterna för tjänstebarnmorskor att även under vanliga förhållanden uppnå för hel pension erforderligt antal tjänstår. Med hänsyn till de föreliggande omständigheterna anser jag mig böra förorda, att åtgärder vidtagas till förbättrande av ifrågavarande barnmorskors pensionsförhållanden. Beträffande sättet för förbättringens genomförande ansluter jag mig till statens pensionsanstalts i utlåtandet den 10 december 1943 framförda förslag, enligt vilket rätt till tjänstårsberäkning i pensionshänseende borde medgivas för tiden för tjänstgöring såsom vikarie å reservbarnmorsketjänst enligt kungörelsen den 24 september 1937 (nr 803). I likhet med pensionsanstalten anser jag vidare, att ett sådant medgivande ej bör inskränkas till att avse rätt till tjänstårsberäkning för pension såsom distriktsbarnmorska utan gälla rätt till dylik tjänstårsberäkning enligt reglementet för pensionsanstalten överhuvudtaget samt att medgivandet jämväl bör utsträckas till att avse tid för anställning enligt omförmälda kungörelse såsom vikarie å distriktsbarnmorsketjänst.

Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan riksdagen fattat beslut i ärendet utfärda erforderliga föreskrifter.

Utskottet.

Vad Kungl. Maj:t under förevarande punkt hemställt har icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet hemställer förty,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Stockholm den 22 februari 1944.

På bankoutskottets vägnar:

GUST. SVEDMAN.

Närvarande: se anteckning å utlåtande nr 8.